

حاجی سید ابراهیم - امروز جمعی از طلاب برای شرکت در بانک ملی پول داده و از حاج محمد اسمعیل قبض گرفته اند.

حاج محمد اسمعیل - بلی امروز جمع کثیری از طلاب پول آورده و قبض گرفته اند و حال اینکه امروز بی بضاعت تر از این سلسله کسی نیست و از تمام مردم زودتر اقدام نموده و کتابها فروخته - هام خریده اند.

سعدالدوله - اشخاصی که باید در این مورد اقدام کنند مثل شامزادگان و وزراء و امیان و کسانی که صاحب ثروت و دارائی فوق العاده هستند ابتدا در این مقام و این خیال نیستند چرا و کلا می بردند صحبت نمیدارند گفتنی ها را باید گفت.

ثقه السلطنه - آيا شاهزادگان را طرفدالیاب ذکر کردید یا با اینکه وضع شاهزادگان امروز از هر کس پریشان تر است اعتقاد شما درباره آنها این است که گفتید.

سعدالدوله - من بطور تمعین میگویم که همه طبقات باید در پیشرفت این امر همراهی داشته باشند و چنانچه سابقا گفته ام عقیده من اینست که حکام ولایات رضای بیشرافت این عمل نیستند و گفته ام حکومت را از حق خود میدانند و حتی امکان در این امور مسامحه خواهند نمود.

حاج محمد اسمعیل - ظفرالدوله برای اینکه جزو موسسین محسوب شود پنجهزار تومان داده است.

سعدالدوله - صحیح است ولی ما میگوئیم اشخاصی که صد هزار تومان سابقا به موجب ازدولت میگیرند باید در این مورد اقدام نمایند.

حاج سید نصر الله - بعضی از مردم تمکن اداه معادل پنج تومان قیمت سهام این بانک را ندارند اگر سهام یکتومانی هم معین کنید همه میتوانند خریداری نمایند.

حاج محمد اسمعیل - تغییر و برهم زدن ترتیب مناسب نیست مگر اینکه همانطور که گفتید سهام یکتومان بطبع برسد.

در این موقع چند نفر از شاگردان مدرسه اقدسیه که زیادت آن با سید المعاضات وارد مجلس شده و لایحه مؤثری که تمام خاطرها را مشغول و متاثر نمود و تمام اهل مجلس را از اعضا و تماشاچی مدتی بگریه در آورد بالجمله جانسوز و مضمونی دلخراش باین مضمون قرائت کردند که ما اطفال نوآموزان مملکت و ابتناه این وطن پس از اینکه مزده تاسیس

بانک ملی را که مقصد سعادت و خوشبختی آئینه است بگوش دل استماع نمودیم محبتما بقدر یکصد تومان از مخارج خود اندوخته و اینک با کمال خوشوقتی و نهایت افتخار تقدیم بانک می نماییم پس از قرائت این لایحه صدای گریه مجلسیان بلند شد و رقت عمومی فوق العاده دستداد و طوری خاطرهارا متاثر و جلب نمود که حاج محمد اسمعیل بدون اختیار اظهار کرد که من شخصا پنجاه تومان بر این وجه علاوه نموده بسم این اطفال بیبانک می گذارم و غالب اهل مجلس از و کلا بیمل و رفقت و صرفات طبع هر یک بقدر تمکن خود مبلغی از کیسه خود بر آن صد تومان افزوده که باسم شاگرد های مزبور در بانک سپرده شود و تقریبا معادل نصد تومان باسم آنها در بانک سپرده شد. شخص حلاجی که ظاهراً خیالی بی بضاعت بنظر می آمد با حال

وقت از جا برخاسته و هیستومانی تقدیم بانک نمود و دعا بیقای سلامت و دوام دولت اعلیحضرت همایونی کرد.

حاج سید نصر الله - با حال گریه تلگرافی که از تفریس مغایره شده بود قرائت کرد که چنین استماع شده که و کلامی مجلس شورای ایران در مقام تاسیس بانک ملی برآمده و استعراض از خارج را تصویب نکرده اند و میخواهند احتیاجات دولت را بوسیله استقراض داده و رفع نایبند ما همه برای شرکت با این بانک بمل و جان حاضریم.

پس از قرائت این تلگراف مذاکره شد که بعضی از ادیب حقوق میگویند که اگر بانک ملی فیرست صندوق مالیه را قبول میکنند اما حاضریم حقوق خود را در بانک بگذاریم و همین فهرستها را باینک بسیمیم.

در جواب این سؤال اظهار شد که قنلا ترتیبی در این باب مذاکره نشده و قبول نمیکند از تعدد شعبه بانک برای دریافت وجوهات مذاکره و معقرر شد که محض سهولت اداه آن بر شعبهها بیفزایند بالاخره مذاکره شد که مردم منتظر نظامنامه هستند و پس از رسیدن آن تمام مردم همراهی با بانک خواهند کرد و وظیفه و کلاست که درخصوص گرفتن نظامنامه متوجهان مطالبه و اسرار کنند.

در باب سید مقتول مذاکره شد پسر سید اظهار کرد که پدر من برای تاسیس این مجلس گشته شده چرا از طرف مجلس اهتمامی در این باب نمی شود.

بعضیها اظهار کردند که ترتیب این کار وظیفه حکومت است.

سید جواب داد که حکومت رسیدگی و اهتمام نمی کند.

سعدالدوله سؤال کرد فائل سید کیست ؟

سید جواب داد که میر سید احمد خان عراقی **سعدالدوله** - وقتی که فائل معلوم است است باید شرحی بعضرت اشرف و الا نایب السلطنه بتوسط دفتر از و کلا فرستاده و قاتل را بخواهند هر گاه از تسلیم آن امتناع شد بحکم شرع قاتل را قصاص نمایند.

اسدالله میرزا - اقدام باین ترتیبات موجب هرج و مرج است و بر حسب قانون نظامی ایران که مطابق قانون نظامی اتریش است چون این شخص مأمور بوده مکلف است که هر مأموری که از دولت داشته اجراء نماید.

سعدالدوله - وضع قانون نظامی خارجه اینست که پلیس باید دارای تفنگ و تفنگ باشد در اوقاف شوش و بلوی مکلف است جلگیری نماید در صورت مبادرت شورشیان و تعرض و حمله آنها اگر بشلیک اقدام کنند من باب دفاع در مقابل آنها شلیک میکنند و اینکه میگویند این شخص مأمور بوده باید فهمید که بچه نوع و تاجه درجه مأموریت داشته باید کمیونی مرکب از چند نفر از صاحب منصبان نظامی و چند نفر از اعضای مجلس تشکیل شود و در اینخصوص رسیدگی بنمایند.

حاجی محمد اسمعیل - اعلیحضرت همایونی در دستخطی که در این موضوع صادر شده مقرر فرموده اند که این امر بدیه و خون بست اصلاح شود.

سعدالدوله - من که سابقه اطلاع در این

باب نمایم حالا که اینطور است چرا این دستخط مجری نمیشود.

در خصوص قصاص خاله مذاکره شد جمعی سؤال کردند که در این خصوص چه باید کرد بعضی گفتند باید آنها را احضار و به حساب رسیدگی کرد بعضی اظهار کردند که خود قصاص هالایحه فرستاده و معتمد اصلاح این امر و اداه مطالبات چویدار با تساط شده بودند جمعی دیگر جواب دادند که این ترتیبات را قصاصها معض اغتشاش این عمل فراهم میکنند.

صدیق حضرت - همانطور که عمل نان اصلاح شد باید عمل گوشت هم اصلاح شود.

محقق الدوله - مقصود قصاصها از این اقدام بردن سی هزار تومان است و مقصود اشخاصی که باصلاح امر خبازخانه اقدام کرده اند حصول انتفاع برای عموم ملت است.

سعدالدوله - لازم است در هر کاری که شروع میشود آن کار بانجام برسد و بترتیب سابق کارها معطل و معطل نماند چنانکه وجود جوانان با اطلاع عالم مامعطل و مهمل می ماند و تمام کارها فقط بفرنگیها و اشخاصیکه بواسطه بر سر گذاشتن یک ککلاه خود را شبیه با آنها نموده اند راجع و معول میشود باید توسط وزارت علوم این اشخاص را امتحان نموده با تصدیق این وزارت بر حسب لیاقت در ادارات دولتی بکارها مشغول نموده.

آقا سید حسین - برای این نوع جوانان بهتر از اداره گمرک معنی نیست با وجود این جوان های تحصیل کرده عالم جراباید اجزاء و عمله جات گمرک همه ارامنه یا بلژیکی باشند و هر یک در مقام مبالغ گزافی حقوق ببرند اگر چند نفر مسلمان هم در این ادارات صاحب کاری باشند بعقود مختصر و قبل باشد و تمام محاسبات مملکت و ترتیبات سرحدی ما در دست اجانب و اشخاص خارج از وطن ماباشد و در تمام سرحدات مابکنفر مسلمان ایرانی متصدی و میاهر امور نباشد.

آقا میرزا محمود - تمام ارامنه که مقصر و مطرود سایر دول هستند گریخته و بمملکت ایران آمده و در ادارات دولتی اصحاب مأموریت و مشاغل و از تمام صادره و واردات تجارتی ما با اطلاع هستند و ما خودمان نمیدانیم چگونه وجه مقدار بمملکت ما وارد وجه مقدار خارج میشود.

محقق الدوله - ایران مامن ارامنه است و مادامیکه خیانتی از آنها فاش نشده باید بکارهای خود مشغول باشند و نباید متعرض آنها بود.

آقا سید حسین - چند قراردادی از بلژیک وارد این مملکت شده اند و در هر سال مبلغی گزاف مالیه دولت را میبرند رخت شوی زن دوزیر گمرکات در سرحدات سمت ریاست دارد.

سعدالدوله - اطلاعات من در این باب خیلی زیاد است لکن باید همیشه بطور عموم صحبت نکرد و مذاکرات را شخصی نکرد.

مذاکرات پنجشنبه نوزدهم شوال
بعد از انعقاد مجلس
رئیس - آمدن و کلا در مجلس در وقت و موعوم بین نیست

آقای سید مهدی - هر گاه این نحو تاخیر برای شغل است البته هر کس شغلی دارد پس یکساعت بفرماید تا یکساعت از شب رفته قرار انعقاد باشد
آقای میرزا محسن - آقایان را میسر بود عمل تصایها را بکجا رسانید

آقای میرزا محمود - تصایها درست حاضر میشوند برای ختم عمل و جویدارها هم تقدیر ادعای که دارند بی اصل است چرا که سی هزار تومان ادعا دارند و از پیش هم وجهی گرفتند و معلوم نیست که چه شد بلی حساب آنها قریب بده دوازده هزار تومان باید باشد و از باب محمد صادق هم اسنادی ابراز کرد در بابت پوست که خریده بودند و مدعی به شصت هزار پوست بوده قرار این کار شده که حاکم قضیه سمد الدوله باشند و دو نفر وکیل از جانب تصایها در آن مجلس حاضر شده ختم عمل شود.

آقای سید مهدی - هم همین مضمون نقل کرده که ده روز این عمل در محاکم سمد الدوله انجام خواهد یافت دفترها که حاضر شود صورت حساب روشن خواهد شد.

حاج سید ابراهیم استاد حسن پنجلی در صورت اجازه و اذن متعهد میشود که بند سواره را ببندد و درست نماید حال هم پول نمیخواهد بعضی متعین شمرده و بعضی ساکت ماندند.

آقای سید محمد تقی هراتی - در روزه که مشرک بر تشکر و امتنان از تشکیل بانک ملی و اظهار مهرامی بآن بود خواننده یکی با مضای مستصر الملک بود که در ضمن آن اظهار داشته بودند که هزار تومان بدارالتجاره علومانیاس که یکی از مواضع معینه از برای پرداختن وجه بانک است ارسال شده و دستور قبض بانک را تمنا نموده بودند دیگری با مضای سهام السلطنه که یکصد تومان ارسال داشته بودند.

حسین علی خان - یکی از فصول نظامنامه مجلس اینست که کلبه امتیازات باید با مضای و صوابید مجلس باشد پس در اینصورت در باب این دو امتیازی که این ایام بدون اجازه و تصویب مجلس داده اند که یکی امتیاز کارخانه نساجی و دیگر امتیاز معدن فیروزه و بوره کرمانست چه باید کرد.

حاج سید محمد تقی - هر امتیازی که از چهاردهم شهر جمادی الثانیه با بنظر طرف بدون مضای مجلس باشد صحیح نخواهد بود.

حاج سید نصر الله - رسماً باید اظهار داشت با ولای دولت که این مطلب چرا چنین وقوع یافته.

صدیق حضرت - شخص صاحب امتیاز لابد می تواند امتیازش را ببدگیری بفروشد پس باید سفارتخانه اعلام شود که انتقال این امتیازات کلبه صحیح نخواهد بود بی امضاء مجلس.

اسد الله میرزا - این امتیاز معدن که بشیخ الملک سیرجانی داده شده حق فروش و حق شرکت با خارجه را ندارد.

حاج سید نصر الله - امتیازنامه اینجاست و صاحب امتیاز هم حاضر قرائت شود.

اسد الله میرزا - این اظهار امتیاز نامه باید از طرف دولت باشد تا قرائت شود والا باشخص کاری و گفتگویی نداریم و بی جهت چه صحبت نمائیم.

رئیس - چرا بنویسند گفتگو خواهد شد چه ضرورت حاجی سید نصر الله امتیاز نامه را قرائت

کردند که مشتمل بود به این فصول و خلاصه آنها اینست:

۱ - امتیاز دو معدن فیروزه و بوره بشیخ الملک داده میشود.

۲ - صاحب امتیاز هر ساله از منفعت آن صدی بیست بدولت میدهد.

۳ - باید مشترکین خارج از تبعیت دولت علیه نباشند.

۴ - هر آلات و ادواتیکه برای معدن از خارجه حمل میشود گمرک ندارد.

۵ - مهندس معادن از خارجه خواهد بود ولی عملیات زلزله ایران.

۶ - هر گاه در دو سال نتوانست شرکت این امتیاز را تشکیل نماید امتیاز باطل است.

۷ - برای رسیدگی و میزبانی این کار معارج مأمورین دولتی بادولت است.

۸ - امنیت و اسکانات رعایا را دولت وعده میدهد.

۹ - صاحب امتیاز باید کسانیکه در مکان معدن صاحب ملک هستند همه ایشانرا بقانون شرع راضی کند (بعد از قرائت)

صدیق حضرت - در صورت اعتبار این امتیاز محتاج است بدو چیز امضاء مجلس و فروختن و شرکت نکردن با خارجه.

محقق الدوله - چند شرط دیگر هم لازم دارد هنوز مردم مسئله چهل روز قبل را فراموش نکرده اند.

میرزا محمود اصفهانی - این مسئله فیراز مسئله نان است مسئله ای است راجع به مجلس باید رسیدگی نمود.

صدیق حضرت - مجلس این مطلب را بوزارت خارجه اطلاع بدهد.

اسد الله میرزا - خوب است بعد از نوشته شود.

رئیس - این امتیاز نامه را داشته باشد تائیس فردا در مجلس فراری داده شود.

سید الحکما در باب آن اعلان که بر پروصصبت شده کردید آخر؟

رئیس - آقا سید فرج الله مدیر مطبوعه آمد پیش من و تبری جست و بنا بود بیاید در مجلس گویا که رفته بعضرت عبدالعظیم.

آقای میرزا محمود کتاب فروش - بلی خودش صحبت کرده خدمت آقای آقا میرزا سید محمد مجتهد کیفیت را گفته.

آقا سید محمد مجتهد - بلی آمد پیش من و خیلی اظهار تبری از این مطلب نموده که بی اطلاع من این عمل واقع شده.

(جواب تلگراف از بزد که عهده اعلام در بابت زردشتیان نمودند رسید مضمونش این بود که اهل بزد همیشه مهرای با اهل ذمه داشته و داریم هیچوقت در مورد اذیت زردشتیان بر نیامده که حال بر آئیم البته خاطر مبارک علماء اعلام از این جهت آسوده و راحت باشد یقین اینگونه تقنین و فساد از مخالفین و معاندین است.

آقای میرزا ابوالحسن خان - لایحه خوانند که ذیلا عین آنرا ملخصاً درج میکنم.

چقدر پستیده و محبوب است که حجج اسلام و

علما اعلام اشاره فرمودند تا مطالب ذوی العبد و الاحترام امشب کتب جمعه است در مساجد و اماکن متبرکه از برای ذات اقدس شاهانه دعا کنند تا رفع کسالت از آن و بود مسعود بشود و از حضرت متعال سلامتی این پادشاه خیر خواه را بخواهند چه آن ذات اقدس همسایونی حق عظیم دست بزرگی برگردن ایرانیان دارد و از عهده شکرانه این نعمت وزیر بار این موهبت نتوان بیرون آمد آن نعمت بزرگ و خلعت افتخاری فاخر کمهویت داشته اند مجلس شورای ملی است که ریشه آن بطوری قویم و مستحکم است که هیچ باد مخالف او را متزلزل و هیچ آتش سوزانی او را متعزک نخواهد کرد و این منت را بجان خریده با او مرده و از زنده خواهیم شود در معشر نزد خدای اگیر با او معشور و مفتخر میشویم دوست و دشمن داخله و خارجه بدانند که ما ملت این یوسف معدلت را نخواهیم فروخت و آنچه را که شاه معدلت پناه پاعنائت و کرامت فرمود از خود مجبورتر داریم و اگر بنده از بند ما جدا شود دست از او بر نداریم.

(در خصوص ورود حضرت ولایت عهده نما کرده شد)

سعد الدوله - حضرت ولایت عهد وارد میشوند برای پذیرائی و دروایان چه تهیه بدهد چه خیال کرده باید

رئیس - باید آدرس بطبع برسد در وقت ورود بوسیله چند نفر از کلانتریم و قرائت شود.

مذاکرات جلسه شنبه ۲۱ شهریور شوال المکرم بعد از انعقاد

آقا سید حسین برودری - سؤال از نظامنامه نمودند که چه شد؟

میرزا محسن امروز مجلسی برای قرائت آن مقرر شده بود تا ش معلوم میشود کیفیت آن بعضی تجدید قرائت را سبب پرسیدند جمعی گفتند شاید بعضی ایرادی داشته باشند گفتند اگر چنین باشد و در قرائت هم سامحه کنند امر از پیش نخواهد رفت.

رئیس - آنچه لازمه است از طرف مجلس خواهد شد و بنا بود که در روز مجلس از برای این مطلب منعقد نمایند یکی دو نفر از اشخاص آن مجلس بجزری حاضر نشدند امروز مجلس را بنا بود منقذ بنمایند و تطبیق این نسخه را با آن نسخه اصل نمایند انشاء الله صبح خواهد شد.

سعد الدوله پس از صبح مجلس چه میکنند

رئیس - ترتیب بودجه مالیاتی و جمع و خرج دولت را مرتب بنمایند پس از آن قانون ادارات را درست و تصحیح میکنند و این از طرف واحد میشود باید وزیر هم همراهی کنند.

سعد الدوله - آنها که حاضر نشدند این بانگ را که حال باین زحمت تشکیل میدهد برای رفع احتیاج نظر است بیست کروڑ قرض جعل را باید بتعدیل مالیات اصلاح کرد وزیر مالیه را خواهد تا سؤال و جواب شود وقتی باقی نماند.

رئیس باید اولاً کتابچه جمع و خرج را خواست بعد از آن وزیر مالیه را در موقع احضار کرد.

سعد الدوله لازم باین ترتیب نیست شما که مسیوقید از جاهای دیگر حکه وزیرا باید در مجلس حاضر باشند.

رئیس - قانون این نیست که قبل از اطلاع همه روز آنها حاضر باشند.

سعد الدوله من حال گفتگو با وزیر مالیه